

Diakonia – en økumenisk samvittighet i Durban

AV SOKNEDIAKON
IVAR SOLBU

Sist sommer tilbrakte min familie og jeg seks uker i Durban i Sør-Afrika. Bakgrunnen for turen var at jeg hadde fått Mellomkirkelig Råds stipend for studier i det sørlige Afrika. Jeg hadde også fått stipendmidler fra Diakonforbundet. Min kone, som er lærer, hadde fått stipend gjennom skoledirektøren i Telemark og Sauherad kommune. Hennes oppgave var å lage et undervisningsopplegg for skolene her i kommunen om barns livssituasjon i Sør-Afrika. Mitt hovedanliggende var å se på hvordan kirkene i Sør-Afrika kominerer politisk og kirkelig virksomhet.

I Durban finnes en økumenisk institusjon med navnet DIAKONIA. (Den har tidligere vært omtalt i Diakonos). Det var den katolske erkebiskopen i Durban som i 1976 tok initiativet til denne organisasjonen. Hovedformål er å hjelpe de sju medlemskirkene i kampen for rettferdighet og demokrati i Sør-Afrika. Her har metodister, anglikanere, lutheranere og flere andre kirkesamfunn gått sammen i kampen mot apartheid og for rettferdighet. Svært spesielt

er det i økumenisak sammenheng at den romersk-katolske kirken er med i dette arbeidet, og de spiller en meget sentral rolle.

Direktør på DIAKONIA er Paddy Kearney. Han har vært direktør helt fra starten i 76. Han er førtini år, er katolikk, har bodd ti år i kloster, og har lærerutdannelse. Han har vært arrestert for sitt engasjement, og i lang tid ble han kontinuerlig overvåket av sikkerhetspolitiet. Han er en stillfarende mann, virker nesten litt sjenert. Men når man kommer i samtale med ham forstår man at dette er en mann med store kunnskaper, klar vurderingsevne og mye klokskap. Det er ikke for uten grunn at han har blitt brukt som rådgiver ved meklinger for å finne løsninger på de mange konflikter i Sør-Afrika.

Kirke og politikk

Vi møtte Paddy Kearney på hans kontor på Diakonia, som er en av de mange organisasjoner som holder til i The Ecumenical Centre i St. Andrew street. Det har kommet en god del penger

fra Norge til dette centeret, formidlet gjennom Den norske Kirkes «utenriksdepartement»: Mellomkirkelig Råd.

Det første vi snakket om var dette med å arbeide sammen med kirkene (DIAKONIA's slagord er: Working with the churches in the struggle for just and democratic South Africa). Paddy sa at det i stor grad kom an på enkeltpersoner om de lyktes i dette. Det var heller ikke Kirken som et samlende fellesbegrep de samarbeidet med, men enkeltmennesker og enkeltmenigheter. Først og fremst var det aktive enkeltpersoner med sosial samvittighet som var Diakonias støttespillere i menighetene.

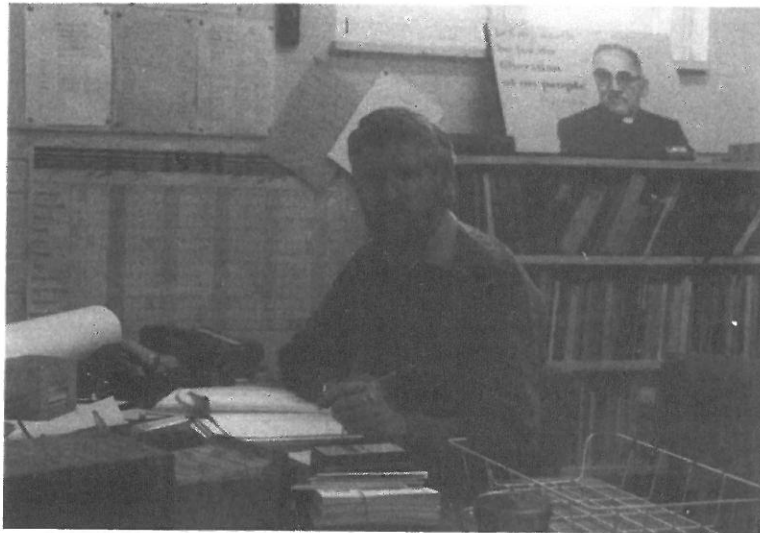
Hvordan presteskapet engasjerer seg er også av stor betydning. Der prestene engasjerer seg er det gode muligheter for at de greier å dra med seg menighetene. Mens der prestene ikke er engasjerte i samfunns spørsmål er det vanskelig for lek-folket å få satt slike spørsmål på dagsorden.

I de aller fleste kirker og kirkesamfunn sies det lite om politiske og sosial-etiske spørsmål, mente Paddy Kearney. Ingen vil

bli upopulær, og da er den enkleste vei å la være å ta opp kontroversielle spørsmål. I de svarte bolig-områdene rundt Durban er det også et problem at innenfor et bestemt geografisk område er alle som bor der enten Inkatha- eller ANC-tilhengere. Det er derfor vanskelig og farlig for prestene å være kritiske i sin forkynnelse. Det kom som en overraskelse for Paddy da han oppdaget at de svarte prestene er mere tilbakeholdende med å ta opp situasjonen i Sør-Afrika enn det de hvite prestene er.

Det er Kirkens oppgave å ta opp problemene i samfunnet, og å holde disse problemene varme. En uløst konflikt som skaper problemer for mennesker kan vi ikke la ligge. DIAKONIA vil hjelpe kirker og menigheter til å bli bevisst problemene og til å ta dem opp. Vi vil at menighetene, på alle nivå, skal diskutere og være opptatt av samfunnssituasjonen, sa Paddy. Sør-Afrika er et meget religiøst land, her er mange kirkesamfunn og trosretninger. Men det er kanskje også et problem. For apartheid-politikens tilhengere hevder også religiøst standpunkt og synspunkt.

Det er ikke riktig av kirker, eller kirkelige organisasjoner og institusjoner, å støtte spesielle politiske partier eller grupperinger. Men på den annen side: Hvis den samfunnsutvikling vi ønsker oss er lik den som en politiske gruppering ønsker, så kan vi ikke la være å hevde den i frykt for å bli identifisert med dette politiske partiet. Mange tror at DIAKONIA aktivt støtter ANC. Det gjør vi ikke, men på mange områder er våre framtidønsker, og midlene for å nå disse, like. Derfor, når vi sier hva vi ønsker, så kan det se ut som vi støtter ANC. Jeg mener også at ANC's Freedom Charter har et slikt innhold at kirken helt ut kan støtte det. Hvordan skulle Kirken kunne støtte apartheid,

Paddy Kearney har vært direktør for DIAKONIA siden starten i 1976.

eller Inkatha? Inkatha driver en ny form for apartheid, der det å være Zulu er det eneste saliggjørende.

Det er Kirkens oppgave å snakke på vegne av de tause, også der har vi en felles oppgave med ANC.

Idag trenger ikke Kirken i Sør Afrika å gå så konkret inn i poli-

tiske problemer som for noen få år siden. Idag er det de politiske partier og grupperingers oppgave å arbeide for å finne politiske løsninger. Kirkens hovedoppgave er å påpeke, er å være kritisk. Og dette kritiske blikk skal Kirken ha mot alle slags politiske grupperinger. Om vi så skulle få en ny regjering der

Deler av staben ved DIAKONIA fotografert sammen med norsk gjesteinnslag.

ANC er med, så skal Kirken peke på og vokte over menneskerettighetene. Mange i dette landet tror at dersom ANC overtar regeringsmakten så vil vi få en slags himmel på jord. Det er selvfølgelig ikke riktig. Det vil fortsatt være mennesker som styrer, og der det er mennesker er det synd, destruktiv synd. Dette er det Kirkens oppgave å påpeke.

Diakonia-direktøren Paddy ser ikke noe stor konflikt mellom det å være både evangeliserende kirke og kirke opptatt av menneskers konkrete livssituasjon. Han påpeker hvor klart politisk Jesu forkynnelse var i sin samtid. Når vi leser Jesu taler må vi se på hvilken samfunns-situasjon det ble forkynt inn i. Da ser vi at Jesu ord er klart i opposisjon til makthaverne. Når Jesus snakker mot den religiøse overklasse, fariseere og saddukeere, så trefte han også den politiske ledelsen. Talene til Jesus er stadig et oppgjør med hvordan mennesker bruker sin makt, det være seg politisk eller religiøst.

Men Kirken kan bli for politisk. I det øyeblikk den er så sterkt knyttet til en spesiell politisk retning at den ikke har frihet eller evne til å se med kritiske øyne, da har den mistet sin oppgave i samfunnet. Vi har eksempler på det her i Sør-Afrika. Jeg har også problemer med at prester blir aktive medlemmer av for eksempel ANC eller Inkatha. De vil, tror jeg, få problemer med sin samvittighet.

Hvis Kirken i for sterk grad blir knyttet til en politisk retning, vil man få en slags kristelig legitimering av dette partiets politikk, og samtidig vil det virke som om man sier at andres poli-

tikk ikke er kristelig. Vi trenger ikke kristne eller kristelige partier, vi trenger kristne mennesker som engasjerer seg i politikk og samfunnsarbeid.

Alle ønsker å ha kirken på sin side, på en måte å få kirkens velsignelse for det de gjør. Og kirken skal veldig gjerne samarbeide med de positive krefter. Men jeg tror det er farlig når erkebiskoper stiller seg ved siden av Oliwer Tambo på ANC-talerstolen. Kirken kan miste sin viktigste oppgave på den måten, det å påpeke det som er synd. Jeg opplever det som arrogant når kirkeledere sier «samfunnet trenger meg». Det finnes nok av mennesker som kan drive politikk. Kirkens rolle er å være Kirke og å løse Kirkens oppgaver.

De unges situasjon

Det er de unge som lider aller mest i dagens Sør-Afrika. Skole og utdanningssystemet for de svarte er i en håpløs situasjon. Men vi trenger også en annen type utdanning, nemlig politisk utdanning, sier Paddy Kearney. Vi må lære oss hva politiske begrep betyr og innebærer. Idag brukes ord som f.eks. demokrati, folkestyre og kommunisme med den største selvfølgelighet, mens de aller fleste ikke kjenner innholdet i ordene. Det er masse ord og slagord, men man kjenner ikke innholdet. Når de politiske ledere sier noe så reagerer massene spontant. Vi må også lære oss å kunne diskutere, lære oss å være uenige uten å være fiender. Toleranse må bli et begrep med innhold. Satt på spissen: Vi må lære oss til å skyte med ord, og ikke med pistol.

I skoleverket opplever vi to ytterpunkter når det gjelder ungdom og politikk. Noen sier at alt er politikk og vil ta de politiske og samfunnsmessige spørsmål med i alle sammenhenger. Andre sier at politikken ikke skal dras inn i skolen, den får komme utenom eller etterpå. Paddy Kearney opplever at begge synpunktene er gale. Skolene må gjennom de unges interesse for politikk også gi dem kunnskap i andre fag. Politisk interesse gir f.eks. rike muligheter til å lese ting på engelsk, og gode engelskkunnskaper er svært viktig for alle elever.

Skolen må også gi mulighet slik at elevene får bearbeidet sine opplevelser. Svært mange elever har opplevd vold, de har mistet en av sine nærmeste. I de aller fleste familier i de svarte områdene i Durban har minst ett familiemedlem blitt drept eller sterkt skadet gjennom voldshandlinger. Disse opplevelsene har elevene med seg til skolen. Hvis de ikke blir bearbeidet vil de blokkere for læring.

Håp for framtiden

Hvordan bevare håpet i en situasjon der alt kan virke håpløst? Paddy Kearney er overrasket over hvor mye håp som lever blant den svarte undertrykte befolkningen. Han kan fortelle om en bydel der DIAKONIA, sammen med andre organisasjoner, hadde hjulpet befolkningen til å få et bitte lite forsamlingshus. Ved innvielsen av dette huset var det stor fest; sang, dans og glede. Ved at mennesker får hjelp til å bedre sin egen situasjon, om bare aldri så lite, så gir det kraft og håp til å gå videre.

Ved åpningen av det omtalte «grendehuset» ble det tatt en del lysbilder. Ved en samling noe senere ble bildene vist. Første gang de ble vist lo folk og pekte på de de kjente. Så ble serien (18-20 bilder) vist en gang til. Da var det helt stille. Tredje gangen ble folk sinte og begynte å stille spørsmål om hvorfor de må bo under slike forhold og i slike hus. Bildene hjalp dem til avstand til egen livssituasjon, hjalp dem til å se sin egen situasjon. Det skapte sinne – sinne som kan være bevegelse mot håp.

Det Sør-Afrikanske samfunn står overfor enorme oppgaver og utfordringer. Og ting kan veldig lett gå galt. Det Paddy er mest redd for er frykten hos de hvite, en frykt som gjør at de vil holde på sin makt, sin velstand og sine landområder. En frykt som gjør at de ikke vil dele. Så tar de alle metoder i bruk for å beholde sine privilegier, de bruker vold, og de bruker svarte grupper som for eksempel Inkatha.

Paddy har ikke mye godt å si om Inkatha-bevegelsen og dens leder Manqosuthu Buthelezi. Buthelezi tror at han kan bruke apartheid for å skaffe seg selv makt, men han ser ikke at i virkeligheten så er det apartheid som bruker ham. Han er som en person som går på toget til Pietermaritzburg på stasjonen i Durban. Like etter at toget har forlatt Durban stasjon kommer han på at det var i Durban han helst ville være. For å komme til Durban begynner han å løpe bakover i toget. Buthelezi sier at han er på vei mot demokratiet, men i virkeligheten tar apartheid-politikken ham lengre og lengre bort.

Paddy Kearney og hans kone Carmel Richard har nå ett års studieopphold i USA. Carmel vant en stor internasjonal journalistkonkurranse. På vei til USA var de invitert av Mellomkirkelig Råd for Den norske Kirke til en ukes ferie i Norge. Mesteparten av denne tiden ble tilbrakt i Telemark.

Troen på president Fredric de Klerk er heller ikke så stor, den var i alle fall langt større for vel et år siden da han løslot Nelson Mandela og gjorde nyhetsformidlingen i Sør-Afrika langt mere fri. Idag blir det for mye løfter om ting som skal skje, men som ikke blir satt igang.

Paddy Kearney har håp for framtiden, et realistisk håp. Det bygger han på en følelse av at de fleste mennesker tross alt vil arbeide for et rettferdig samfunn. Hvis alle som vil frihet og rettferdighet kan greie å arbeide sammen så kan de vinne. Men, det trengs stor visdom, blant annet visdom til å gå med riktig fart.

Hvis du ble president? hva så? Lang pause. Vanskelig spør-

mål, det finnes ingen enkle svar. Jeg tror at det første jeg ville gjøre var å nedsette en komitee som skulle analysere all volden og dens årsaker. Ikke minst skulle de se på Sikkerhetsstyrkenes rolle. Denne komiteen skulle ut til alminnelige mennesker for å få dem til å fortelle om sine opplevelser. Jeg tror at hvis dette ble gjort skikkelig, slik at alle kort kom på bordet, så kunne det være med på å skape tillit mellom mennesker, og mellom ledelse og befolkning.

*Soknediakon Ivar Solbu
Sauherad menighet
3812 Akkerhaugen*
